

Гургула О.М.

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Розглянуто та проаналізовано проблеми зайнятості і безробіття на території Закарпатської області. Обґрунтовано тенденції розвитку зайнятості населення та проблеми безробіття. За результатами дослідження автором запропоновано шляхи вирішення даного питання

Ключові слова: *зайнятість населення, безробіття, світова фінансова криза, робоча сила, соціальні послуги.*

ВСТУП

Трансформаційні процеси в економічній системі, складний кризовий період у Закарпатській області сприяли загостренню низки проблем, зокрема проблеми зайнятості, напруги на ринку праці, недосконалості регулювання попиту і пропозиції робочої сили з боку держави й механізмів соціального захисту звільнених працівників. Таким чином, проблема зайнятості та соціальної захищеності населення на сьогодні є актуальною як для суспільства, так і для держави загалом. Перехід на ринкові відносини із багатьох причин викликав у Закарпатській області різкий спад виробництва, що зумовило появу і зростання безробіття.

Деякі дані дуже вражаючі, так сьогоднішня інформація про масштаби безробіття, надана Держкомстатом, занижує справжній рівень безробіття приблизно в 5 разів, що створює додаткову тривогу і без того нестабільній економіці України. Основними причинами безробіття в Закарпатській області можна назвати такі як:

1. Структурні зрушення в економіці, що виражаються у впровадженні нових технологій, згортанні виробництва в традиційних галузях, закритті технічно відсталих підприємств. Це призводить до скорочення зайвої робочої сили.

2. Економічний спад, що змушують роботодавців знижувати потребу у всіх ресурсах, у тому числі і трудових.

3. Економічна конкуренція, зокрема на ринку праці.

4. Політика уряду в галузі оплати праці: підвищення мінімального розміру заробітної плати збільшує витрати виробництва і тим самим знижує попит на робочу силу.

5. Сезонні зміни в рівні виробництва в окремих галузях економіки.

6. Зміни в демографічній структурі населення, зокрема зростання чисельності населення в працездатному віці збільшує попит на працю і, отже, зростає ймовірність безробіття.

Одним з негативних наслідків на ринку праці стало формування значного рівня вимушеної неповної зайнятості, що перетворилася на характерну

тенденцію сучасного періоду функціонування економіки [1].

Теоретичним підґрунтям у дослідженні проблеми безробіття можуть слугувати надбання світової економічної науки. Окремі аспекти безробіття, причини його виникнення та шляхи регулювання досліджували А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, А. Маршалл, Дж. М. Кейнс та інші. Теоретико-методологічне дослідження проблем зайнятості та безробіття знайшло місце у працях багатьох українських економістів. Серед них слід насамперед відзначити роботи С. Бандура, Д. Богині, І. Бондар, В. Гейця, О. Грішнєвої, А. Задой, Е. Лібанової, І. Лукінова, С. Мочерного, В. Онікієнко, І. Петрової, В. Петюха та багатьох інших.

Незважаючи на наявність певного наукового доробку, в сучасній вітчизняній економічній науці на даному етапі відсутні спеціальні дослідження природи та факторів структурних змін в трансформаційній економіці; форм впливу структурних зрушень на зайнятість населення України; взаємозв'язку виробництва й структури зайнятості.

Актуальність проблеми безробіття та недостатній рівень дослідження теоретичних і методологічних проблем статистичної оцінки безробіття у сучасних економічних умовах обумовили вибір теми дослідження.

Методологічною основою статті є фундаментальні положення класичних і сучасних теорій зайнятості, наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, діалектичний метод пізнання, системний, комплексний та структурно-функціональний підхід, кількісний та статистичний аналіз.

Інформаційною базою є законодавчі та інші державні нормативні акти, статистичні матеріали, монографічні і періодичні публікації вітчизняних і зарубіжних авторів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Після економічних негараздів, зумовлених світовою фінансовою кризою, що вплинули і на обсяги надання службою зайнятості послуг незайнятому населенню, що є дуже відчутним і в Закарпатській області спостерігається погіршення загального соціально-економічного становища регіону. В зв'язку з цим у службі зайнятості

© Гургула Ольга Михайлівна, здобувач кафедри фінансів та банківської справи УжНУ, тел. (050) 649-28-76, e-mail: gyrgyla@mail.ru

Закарпатської області знизився рівень зареєстрованих безробітних.

У середньому в 2012 році чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років у Закарпатській області становила 537,7 тис. осіб, і у порівнянні з 2011 роком, збільшилась на 10,8 тис. осіб. Рівень зайнятості населення зріс з 57,1% до 58,2%. У Закарпатській області протягом 2012 року до служби зайнятості у пошуку роботи звернулося 36,0 тис. осіб, що на 7,4% більше, ніж у 2011 році. Всього послугами служби зайнятості, скористалися 48,1 тис. незайнятих громадян (у 2011 році – 47,7 тис. осіб). Зростання чисельності незайнятих осіб, спостерігалось у переважній більшості базових центрів області, за винятком Мукачівського МЦЗ, Виноградівського та Рахівського РЦЗ [2].

На ринку праці області спостерігається значний дисбаланс між попитом на робочу силу та її пропозицією. Так станом на 1 січня 2013 року в середньому по Закарпатській області на 1 вакансію претендувало 14 осіб (на 1 січня 2012 року – 10 осіб).

У 2012 році на 10,9% зросла, порівняно з минулим роком, кількість укомплектованих вакансій. Збільшилась і тривалість укомплектування вакансій з 8 до 10 днів. Найдовше укомплектовувались вакансії в Ужгородському РЦЗ – 23 дні, Виноградівському РЦЗ – 17 днів, Ужгородському МЦЗ – 16 днів [2].

Проблемою підбору роботи та укомплектування вакансій є невідповідність попиту на робочу силу та її пропозицією у професійно-кваліфікаційному розрізі. Крім того, роботодавці висувають підвищені вимоги до якості професійної підготовки кадрів, їх досвіду роботи і, в той же час, пропонують мінімальний рівень оплати праці, навіть висококваліфікованим працівникам та спеціалістам. В умовах структурної перебудови покращити стан зайнятості в Закарпатській області можна шляхом розвитку малого і середнього бізнесу, науково-технологічних центрів, міні-підприємств з переробки металобрухту, екологічної та електронної галузей; а також шляхом стимулювання міграційного потоку місто-село, розвитком рекреаційної сфери. Особливої актуальності в період технологічної перебудови набувають заходи з підготовки та перепідготовки зайнятого та незайнятого населення. На рівні потенційно життєздатних підприємств доцільно використовувати “План зайнятості”, в якому відображається внутрішня та зовнішня міграція працівників. Запровадження таких планів дасть змогу зберегти професійно-кваліфікаційний потенціал робочої сили [4].

Відзначимо, що фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття встановив на 2012 р. мінімальний розмір виплат з безробіття в розмірі 544 грн. Міжнародна організація праці (МОП) попереджає, що світ зіткнувся з терміновою необхідністю створити в найближче десятиліття 600 млн нових робочих місць, щоб забезпечити стійке зростання і зберегти соціальну єдність. В цілому рівень світового безробіття за прогнозами МОП в цьому році може вирости з 197 млн. до 225 млн. (з 6% до 6,9%).

У 2012 році у Закарпатській області заходами активної політики сприяння зайнятості було охоплено 31,6 тис. осіб або 65,7% шукачів роботи, що на 2,7 відсоткових пункти більше, ніж у 2011 році:

1) чисельність працевлаштованих становила 20,2 тис. осіб, у тому числі:

- молодь до 35 років – 10,7 тис. осіб;
- вивільнені працівники – 531 осіб;
- інваліди – 199 осіб;
- інші громадяни, для яких передбачені

додаткові гарантії зайнятості – 2,0 тис. осіб.

2) шляхом надання дотацій працевлаштовано 1 744 осіб,

3) за рахунок виплати допомоги по безробіттю одноразово – 261 осіб;

4) профнавчання проходили 4,9 тис. безробітних. Порівняно з минулим роком рівень охоплення профнавчанням зріс на 2,0 відсоткових пункти, а рівень працевлаштування після професійного навчання – на 3,8 відсоткових пункти і склав 78,8%.

5) у громадських роботах взяли участь 6,4 тис. осіб, що на 9,4 більше, ніж у 2011 році [3].

Проблему зайнятості в окремо взятому регіоні без загальнонаціональної Програми зайнятості вирішити неможливо, потрібна чітка злагоджена дія регіонального та державного управління.

На виконання Програми зайнятості населення Закарпатської області на 2011–2012 роки, обласною службою зайнятості, спільно з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, роботодавцями та профспілками, забезпечено перевиконання усіх окреслених правлінням Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття завдань у сфері надання соціальних послуг безробітним [4].

Ступінь негативного впливу безробіття на стан у країні залежить від конкретних параметрів економічної ситуації. Щоб оцінити ступінь цього впливу, необхідно визначити економічні і соціальні наслідки безробіття:

- скорочення обсягів виробництва валового національного продукту;
- зниження податкових надходжень до державного бюджету;
- зростання витрат на соціальну допомогу безробітним;
- знецінення наслідків навчання;
- масова дискваліфікація;
- посилення соціальної напруженості;
- зниження трудової активності.

Тобто мова йде про найгірші економічні та соціальні наслідки безробіття, подолання яких потребує впровадження заходів із боку держави [5].

Враховуючи демографічну ситуацію, яка склалася в різних регіонах України, можна передбачити, що при нинішньому рівні створення нових робочих місць у Західних областях і природному прирості населення рівень безробіття у майбутньому набуде ще більшої гостроти.

Сучасна ситуація у сфері зайнятості ставить підвищені вимоги до якості робочої сили. Перехід до нових соціально-економічних умов зумовив трансформацію відносин між роботодавцем і працівником. У роботі визначено, що перед службами зайнятості постає важливе завдання організації ефективної взаємодії працівника і його майбутнього роботодавця. Надання службою посередницької допомоги безробітним і роботодавцям сприяє вирішенню актуальних на сьогодні завдань працевлаштування безробітних громадян, осіб, які шукають роботу, і забезпечення роботодавця професійними кадрами, що може стати передумовою економічного відновлення регіону. Одній службі зайнятості не під силу змусити роботодавця змінити умови праці, зробити робоче місце затребуваним. Альтернативою можна вважати організацію громадських робіт саме там, де будь-який працівник витримує тільки 3-5 місяців, після чого звільняється за власним бажанням.

Проаналізувавши існуючі проблеми у цій сфері можна зробити висновок, що основними напрямками вирішення проблеми безробіття на ринку праці Закарпатської області по регулюванню незайнятості населення мають бути: такі як:

- стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу;
- підтримка ліквідності проектів з будівництва комерційної нерухомості, які у випадку різкого скорочення джерел фінансування змушені будуть звільняти тисячі робітників;
- відповідність держзамовлення на підготовку спеціалістів у відповідності із реальним станом попиту на робочу силу;
- надання податкових кредитів підприємствам за кожне нове створене робоче місце;
- розширення обсягів субсидування створення нових робочих місць;
- використання страхування на випадок безробіття для субсидування підприємств, які пропонують професійне навчання для внутрішньо фірмового повторного прийому на роботу;
- преміювання підприємств, які сплачували страхові внески протягом більше, ніж двох років, без звільнень робітників;
- збільшення терміну та обсягу виплат допомоги по безробіттю;
- надання допомоги по безробіттю працівникам з тимчасовою зайнятістю;
- впровадження додаткової системи соціального забезпечення для службовців, метою якого є прив'язка гарантії зайнятості до подальшої кваліфікації;
- збільшення фінансування заходів щодо надання ефективної підтримки пошуку робочих місць безробітними;
- проведення щотижневого моніторингу працівників звільнених у зв'язку з ліквідацією підприємств та організацій або скороченням чисельності чи штату працівників, а також неповної зайнятості працівників;

- збільшення державного фінансування програм професійного навчання та підвищення якості робочої сили;

- надання податкових пільг для п включати заходи, що систематизовані за 7 основними напрямками:

- удосконалення нормативно-правової бази в сфері зайнятості населення;
- збереження і створення робочих місць, сприяння розвитку підприємництва та самостійної зайнятості населення;
- розв'язання проблеми зайнятості населення у сільській місцевості;
- сприяння зайнятості громадян, які потребують соціального захисту і нездатні на рівних конкурувати на ринку праці.

ВИСНОВКИ

Для подолання безробіття у Закарпатській області потрібно проводити певні заходи, такі, як: реалізація державної та регіональної програм зайнятості; приведення законодавства України у відповідність до міжнародних норм; захист внутрішнього ринку праці; приєднання України до міжнародного ринку праці; забезпечення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та підприємницької діяльності безробітних та ін.

Напрями боротьби з безробіттям мають забезпечуватися підвищенням конкурентоспроможності робочої сили за рахунок підвищення її якості, а саме: зростання рівня загальної освіти; підвищення кваліфікації; розширення діапазону оволодіння працівниками професій і спеціальностей; розвиток таких необхідних складових відтворення якісної робочої сили, як медицина, культура, спорт. До основних напрямів боротьби з безробіттям слід віднести також постійне вдосконалення соціально-трудових відносин і колективних переговорів. Для України це має велике значення тому, що соціально-трудові відносини поки не мають достатнього розвитку, а потенціал удосконалення колективних переговорів досить значний.

Група відомих економістів України Б. Гаврилишин, С. Мочерний, М. Павловський, Ю. Гець, І. Лукінов та інші, вважають дієвим заходом щодо боротьби з безробіттям активну регіональну політику, передусім державні асигнування на розвиток відсталіх регіонів. Серед опосередкованих важелів впливу мають місце надання податкових пільг і дотацій підприємствам та компаніям за створення робочих місць, компенсації витрат, пов'язаних з пошуком роботи та працевлаштуванням, прями виплати підприємцям за кожного працевлаштованого, тобто широке впровадження економічно-заохочувальних заходів.

Все перелічене вимагає постійного вдосконалення діючих законодавчих актів з огляду як на негативний, так і на позитивний вплив глобалізації на розвиток національної економіки і соціальної політики, максимального врахування виникаючих під її впливом тенденцій.

Таким чином, проблема безробіття у Закарпатській області набуває особливої актуальності і потребує глибокого наукового аналізу та вироблення на цій основі практичних рекомендацій, які можуть використовуватися для розробки і реалізації

ефективної соціально-економічної політики, направленої на забезпечення продуктивної зайнятості економічно активного населення країни і зменшення рівня безробіття.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лопатіна К. А., Стан та напрями ліквідації проблеми безробіття в Україні / К. А. Лопатіна // Управління розвитком. – 2011. - №16 (113). - С. 85-86.
2. Головне управління статистики в Закарпатській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.uz.ua/>
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Міністерство праці та соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/>
5. Гальків Л.І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття // Економіка і регіони. – 2009. – №2. – С. 110-113.

Одержано 15.09.2013р.